การบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษา
Strategic management in education

เบญจมาศ ตันสูงเนิน
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การบริหารเชิงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนา เป็นนวัตกรรมขบวนการทางองค์กร(Organizational process Innovation) ทางการบริหาร ซึ่งเป็นขบวนการที่เพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถของการจัดการองค์กรให้สูงขึ้น เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนา ภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) โดยเฉพาะในสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรไม่หวังผลกำไรก็สามารถบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ได้ เพื่อให้การดำเนินการเชิงกลยุทธ์ประสบผลสำเร็จสอดคล้องกันทั้งกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเน้นการนำกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุตามเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้ มีการสร้างแผนแม่แบบในการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการประเมินสถานการณ์ขององค์กร เพื่อให้เห็นช่องว่างของความแตกต่างระหว่างองค์กรในปัจจุบันกับองค์กรที่ควรจะเป็นในอนาคต หลังจากนั้นจะต้องมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร เพื่อที่จะนำจุดแข็งขององค์กรมาผลักดันการพัฒนาองค์กร โดยมีกลไกการควบคุมทิศทางที่แน่นอน โดยเน้นที่เป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก สาเหตุที่องค์กรจะต้องมีการพัฒนาเพื่อช่วยให้หน่วยงานมีกฎระเบียบน้อยลง และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขจัดอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร มุ่งเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ สนับสนุนให้ทำงานร่วมกันระหว่างแผนกเพื่อเป้าหมายขององค์กรที่สูงขึ้น

คำสำคัญ : การบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษา

Abstract

Strategic management into practice to enterprise development. A process innovation organization (Organizational process Innovation) administration, which is a process that increases the efficiency and capacity of three. The vehicle of the enterprise management to a higher level. So the organization's development. Under the concept of strategic management (Strategic Management), especially in schools, which is the enterprise profit is no hope able. The strategic management has INVEST is 6 elements of the frame of strategic management. To make the strategic action achieved consistent with both internal and external environment, which is emphasized. The existing strategic implementation. Efficiency and effectiveness. Achieve the goal or vision of school can be summarized as follows: the plan template changes must have. Appraisal of enterprise. To see the gap of the differences between the current organization and enterprise should be in the future, after that. Analysis of water has strengths, weaknesses, opportunities, and the obstacles of enterprise. In order to bring the strengths of the organization to push the development of enterprise. The control mechanism of a certain direction. By focusing on the goals of the organization are

the main the organization must be developed to help agencies have rules less. And let everyone to participate in solving removes obstacles in communication. Focus on transforming enterprise culture and create a sense of ownership. Support work together between departments to corporate goals higher.

keyword: Strategic management in education.

บทนำ

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ การพัฒนาวิสัยทัศน์ทางการศึกษาของตนเองให้ชัดเจนโดยการศึกษาวิสัยทัศน์ทางการศึกษาใน ระดับต่าง ๆ เช่น วิสัยทัศน์การศึกษาเพื่อปวงชน การเรียนรู้สำหรับคนยุคใหม่ แผนพัฒนาการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับ ทิศทางในการจัดการศึกษา จากนั้นจึงนำ สารสนเทศที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนด วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบให้สอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลง สถานศึกษาต้องกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ คาดว่าจะเกิดทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้สามารถธำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง การศึกษา ตัวอย่างกลยุทธ์การกำหนดทิศทางการบริหารจะทำให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นแนวทางในการ กำหนดกลยุทธ์ได้รวดเร็วและชัดเจนมากยิ่งขึ้น กลยุทธ์การปฏิบัติงานของสถานศึกษาต้องกำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การกำหนดทิศทางการบริหาร โดยมีแผนงานและโครงการรองรับเพื่อขับเคลื่อนให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายของกลยุทธ์นั้นๆ

สังคมไทยมีลักษณะเปิดกว้าง ยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ง่าย ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภคที่เป็นผลเสียต่อคนและสังคม โดยเฉพาะด้านบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ ดนตรี ฯลฯ ทำให้ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมไทยเสื่อมถอยลง สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมวัตถุนิยมมากขึ้น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศที่มีราคาแพง ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคน สถานศึกษามีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน และยังให้บริการการศึกษาได้ไม่ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การพัฒนาคนมีคุณภาพไม่เพียงพอที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลง นโยบายการลดอัตรากำลังคนภาครัฐ ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาขาดในบางพื้นที่ และบางสาขา ซึ่งเป้ฯอุปสรรคต่อการพัฒนาการเรียนการสอน การจัดการศึกษามีการแทรกแซงจากนักการเมือง ทำให้ไม่มีเอกภาพในการบริหารจัดการ เช่น การโยกย้ายข้าราชการทุกระดับการจัดสรรงบประมาณ ฯลฯ การจัดการศึกษายังขาดการกำกับติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบในทุกขั้นตอน มีการวิจัยด้านการจัดการศึกษาจำนวนน้อย ทำให้การพัฒนาการจัดการศึกษาขาดประสิทธิภาพและไม่ตรงกับความต้องการ การจัดการเรียนการสอนเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าทักษะกระบวนการ รวมทั้งเน้นทักษะความรู้สายสามัญกว่าสายอาชีพ โดยไม่มีการสอดแทรกการประกอบอาชีพระว่างเรียนอย่างจริงจัง ทำให้ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาแล้วมีความรู้และทักษะที่จำเป็นไม่เพียงพอต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพอย่างครบวงจร หน่วยงานและสถานศึกษายังไม่มีสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม เพียงพอ และยังไม่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายถึงกัน

ความหมายของการจัดบริหารเชิงกลยุทธ์ พิทท์ส และ ลีอิ (Pitts & Lei, 2000: 10) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นความคิด แผนงาน และการกระทำที่หน่วยงานนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จและได้เปรียบคู่แข่งขัน

เพียร์สและโรบินสัน (Pearce & Robinson, 2009: 3-4) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการตัดสินใจและการกระทา อย่างเป็นระบบนับตั้งแต่การวางแผน การกำกับการจัดองค์การ และการควบคุมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

สุชาติ ธาดาธำรงเวช (2550: 3) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การวางแผนการ ดา เนินการ และการควบคุมการบริหารที่ช่วยให้การจัดการเชิงยุทธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) การกำหนดทิศทางกลยุทธ์ 2) การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ 3) การจัดทำกลยุทธ์ และ 4) การควบคุมและปฏิบัติตามกลยุทธ์

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2554 :27) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นการดำเนินงานที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ลุ่มลึกและแยบคายเพื่อกำหนดทิศทาง แนวทาง แผนงาน กระบวนการในการดำเนินงาน การควบคุมตรวจสอบและเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากความหมายดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้การ ดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยอาศัยความคิดที่เป็นกลอุบาย วิธีการ หรือกระบวนการในการ ดำเนินงานที่สำคัญประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ การปฏิบัติตามกลยุทธ์และการควบคุมกลยุทธ์

ลักษณะของการบริหารเชิงกลยุทธ์

การจัดการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหารสมัยใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสความสำเร็จขององค์การในระยะยาว โดยอาศัยการวิเคราะห์และประเมินสภาพการณ์เพื่อการวางแผนและผลักดันกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมาย การจัดการเชิงกลยุทธ์มีลักษณะสำคัญจำแนกได้เป็น 6 ประการ (วรางคณา ผลประเสริฐ 2554 :11-13) ดังนี้

1. เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นถึงอนาคต (future - oriented) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการ บริหารที่มุ่งเน้นอนาคต โดยการสร้างหรือกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ขององค์การอย่าง เป็นระบบ โดยการคาดการณ์แนวโน้ม มองการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต แล้วนำ มาปรับ ทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์การมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ต้องไม่คงที่หรือตายตัวแต่ต้องสามารถยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้ สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

2. เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change-oriented) การจัดการเชิงกลยุทธ์มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์การ เทคโนโลยี บุคลากรและทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องและเกื้อหนุน ต่อกลยุทธ์ขององค์การและสามารถผลักดันให้องค์การบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. เป็นการบริหารแบบองค์รวม (holistic approach) การจัดการเชิงกลยุทธ์มุ่งเน้นที่ภาพรวมทั้งหมดขององค์การ มากกว่าการพิจารณาองค์การแบบแยกส่วน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นการบรรลุถึงเป้าหมายโดยรวมขององค์การทั้งหมด และยังมีการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ นโยบาย และ กลยุทธ์จากระดับบนลงสู่ระดับล่าง เพื่อให้ทิศทางการดำเนินการขององค์การเป็นไปในทิศทางที่นำไปสู่จุดหมาย

เดียวกัน ในการจัดการเชิงกลยุทธ์นั้น การถ่ายทอดเจตนารมณ์เชิงกลยุทธ์ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ ก่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายโดยรวมขององค์การ

4. เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (result – based focus) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการ บริหารที่มุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมาย โดยมีตัวชี้วัดผลการดา เนินงานอย่างชัดเจน มีการ ประสานและหล่อหลอมทรัพยากรไปใช้ในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามยุทธศาสตร์และ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้โดยเป็นวัตถุประสงค์ที่ตอบสนองต่อสภาวะ แวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การ

5. เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder - oriented) การ จัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นและคำนึงถึงความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม เช่น ลูกค้า ชุมชน หน่วยงานต่างๆ เป็นต้น โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญที่เหมาะสมในการสนองตอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านั้น

6. เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการวางแผนระยะยาว (long – range planning) การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการตัดสินใจเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมโดยมีแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางและการดา เนินงานอย่างชัดเจน

ผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ วิธีการจัดการเชิงกลยุทธ์

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษาให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร นโยบาย และวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งต้องปรับทิศทางการบริหารงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อมที่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง การแข่งขันระหว่างประเทศ เป็นต้น

การจัดการเชิงกลยุทธ์ถือเป็นวิธีการจัดการสมัยใหม่รูปแบบหนึ่งที่เหมาะต่อการนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาหรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับสถานศึกษา เนื่องจากมีขั้นตอนในการ ดา เนินการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการ การนำกลยุทธ์ไปดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ และการประเมินกลยุทธ์ ซึ่งเมื่อมีการดำเนินงานตามขั้นตอนหรือ กระบวนการจัดการดังกล่าวอย่างครบถ้วนแล้วย่อมก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สอดคล้องหรือตรงกับการ เปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับสถานศึกษาโดยใช้การจัดการเชิง กล ยุทธ์ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะวิสัยทัศน์ทางการศึกษาซึ่งเป็นความมุ่งหวังของสังคมและ เป็นพันธะผูกพันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกระดับ ซึ่งวิสัยทัศน์ทางการศึกษาดังกล่าว ถือเป็นข้อมูลสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรับรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน จึงจะสามารถ ดา เนินการสร้างวิสัยทัศน์การกำหนดทิศทางการบริหาร รวมทั้งดำเนินการตามขั้นตอนการจัดการเชิงกล ยุทธ์ในลา ดับถัดไปให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหากผู้บริหารสถานศึกษาขาดวิสัยทัศน์ หรือมีวิสัยทัศน์ที่ไม่ดี ไม่ชัดเจนก็ยอมส่งผลให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขาดทิศทาง ที่ชัดเจน และไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สาระสำคัญเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ทางการศึกษาและแนวทางการพัฒนาวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร สถานศึกษาจะได้กล่าวถึงเรียงตามลำดับหัวข้อดังนี้

วิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา

วิสัยทัศน์หรือมุมมองในการจัดการศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จนสามารถนา ไปปฏิบัติหรือนำไปประยุกต์ใช้ให้บรรลุผลสำเร็จรวมทั้งสามารถปรับปรุง พัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาเพื่อ ปวงชน วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้สำหรับคนยุคใหม่ วิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาของแผนพัฒนา การศึกษา และวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังมีสาระสำคัญซึ่งจะกล่าวถึงเรียง ตามลำดับ

วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้สำหรับคนยุคใหม่

กลุ่มนักวิชาการในห้องปฏิบัติการทางการศึกษาเขตภาคกลางตอนเหนือและกลุ่มเมทิรี (North Central Regional Educational Laboratory --NCREL and Metiri Group) ประเทศ สหรัฐอเมริกาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 หรือ "en Gauge 21st Century Skills" (NCREL and Metiri Group 2003: 15) โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มทักษะ คือ

1. ทักษะยุคดิจิทัล (digital-age literacy) ประกอบด้วย สาระความรู้และทักษะด้าน วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อมูลสารสนเทศและความหมาย พหุวัฒนธรรมและจิตสานึก ต่อโลก

2. ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมและสร้างสรรค์ (inventive thinking) ประกอบด้วย ความสามารถในการปรับตัว การจัดการความยุ่งยาก การควบคุมตนเอง การใฝ่รู้ การคิดสร้างสรรค์ การจัดการความเสี่ยง การคิดระดับสูงและการใช้เหตุผลที่ดี

3. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิผล (effective communication) ประกอบด้วย ทักษะการ ทำงานเป็นทีม การสร้างความร่วมมือ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม และในฐานะพลเมือง การสื่อสารและโต้ตอบ

4. ทักษะการสร้างผลผลิตในระดับสูง (high productivity) ประกอบด้วยทักษะในการจัดลำดับความสำคัญ การวางแผนและการจัดการเพื่อให้ผลลัพธ์ที่ดี การใช้เครื่องมือในการทำงานอย่างมี ประสิทธิผล ความสามารถในการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสม

ส่วนองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้เพื่อการดารงชีวิตใน สังคมยุคใหม่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทักษะชีวิต โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 10 ประการคือ ทักษะด้าน ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (critical thinking) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) ทักษะ ด้านความตระหนักรู้ในตน (self-awareness) ทักษะด้านความเห็นใจผู้อื่น (empathy) ทักษะด้านการ สร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (interpersonal relationship and communication skill) ทักษะการ ตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา (decision making and problem solving) และทักษะการจัดการอารมณ์และ การจัดการความเครียด (coping with emotions and coping with stress) โดยทักชีวิตทั้ง 10 ประการ นี้ องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ประเทศสมาชิกต้องนำไปพัฒนา ให้เกิดขึ้นกับพลเมืองของตนเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และการปรับตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ สังคมยุคโลกาภิวัตน์ (ประยงค์ เนาวบุตร 2556 : 38-39)

วิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานในการจัดการศึกษาของชาติ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนา การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (2560-2564) วิสัยทัศน์ "คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอด

ชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษ 21"

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา

จากบริบทสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ความเปลี่ยนแปลงของภูมิภาค อาเซียนและสังคมโลก อำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการภายใต้กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ของประเทศความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 กับทิศทางการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งในมิติด้านความมั่นคง มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้าน สังคม และมิติด้านการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือได้ประเมินสถานะของกระทรวง ศึกษาธิการโดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ตามบริบทในข้างต้นแล้ว จึงสามารถ กำหนดเป็นสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งได้แก่ เป้าหมายหลักและตัวชี้วัด วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ผลผลิต/ผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ภายใต้ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์

ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และตัวชี้วัด แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดยุทศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษาภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์หลักที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้แผนการศึกษาแห่งชาติบรรลุเป้าหมายตามจุดมุ่งหมาย วิสัยทัศน์ และแนวคิดจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ การจัดการศึกษาที่ครอบคลุมประเด็นหลักสำคัญที่มีผลด้านความมั่นคงแก่คนในชาติจะส่งผลให้ทุกคนมีจิตสำนึก ความรู้ความสามารถ ทักษะ ความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่เหมาะสม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกศตวรรษที่ 21 สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติและสงบสุข

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการนำประเทศเข้าสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 และเป็นประเด็นหลักที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 การเตรียมความพร้อมกำลังคนทั้งด้านความรู้ ทักษะ สมรรถนะที่จำเป็นให้สามรถปรับตัวและรู้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีพลวัต

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยจึงเป็นพันธกิจสำคัญร่วมกันของรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา

แนวทางการพัฒนาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างวิสัยทัศน์หรือการมีวิสัยทัศน์ที่ดีเป็นสมรรถนะทางการบริหารที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพราะหากผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ไม่ดี ไม่ชัดเจน ก็ยากที่จะบริหารหรือกำหนดทิศทางในพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายได้ วิธีการสร้างและพัฒนา วิสัยทัศน์ทางการศึกษา มีแนวทางในการดา เนินการ (เทื้อน ทองแก้ว 2555: 12-13) ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลให้กว้างขวาง โดยใช้การพูดคุยหรือการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษาทั้งในองค์การและนอกองค์การ

2. นำข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำ โดยใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสขององค์การทั้งในอดีต ปัจจุบัน เพื่อมอง อนาคต โดยคำนึกถึงวัฒนธรรมขององค์การ ความสามารถในการแข่งขันขององค์การ ความสามารถของ บุคคลในองค์การ นา มาประมวลเข้าด้วยกัน จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายในองค์การได้มีส่วนร่วมใน การกำหนดวิสัยทัศน์ (shared vision) เพื่อให้เกิดการยอมรับ

3. สร้างวิสัยทัศน์ โดยแปลงความคิดหรือจินตนาการให้เป็นคำพูดหรือภาษาเขียนที่ชัดเจน มีพลัง ในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่าหน่วยงานเป็นของตน โดยใช้สำคัญ (key word) แล้วใช้วิธีการ เชื่อมโยงความคิด ที่เรียกว่า แผนที่ความคิด (mind mapping) คือ การกำหนดความสัมพันธ์เชื่อมโยง ความคิดสำคัญ ๆ ที่มุ่งมั่นให้เกิดเป็นจินตนาการที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

4. เผยแพร่วิสัยทัศน์ โดยอาศัยผู้นำที่มีความสามารถในการสื่อสารและเป็นผู้มีวาทะการในการจูง ใจ หรือโน้มน้าวให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นคล้อยตามและให้การสนับสนุน หรืออาจใช้การเผยแพร่โดยการใช้คา ขวัญ สัญลักษณ์ การอุปมา และอื่นๆ ก็ได้

5. ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ เป็นการนำวิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติจริงโดยอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ การทุ่มเทกำลังกาย ความคิด และความพยายามของสมาชิกภายในองค์การเพื่อให้วิสัยทัศน์ที่สร้าง ขึ้นนั้นประสบความสำเร็จซึ่งอาจดำเนินการดังนี้

5.1 จัดโครงสร้างขององค์การให้พร้อมที่จะรับการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติ

5.2 คัดเลือกบุคคลให้ทำงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถให้มีความเต็มใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

5.3 เก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ มิให้ผิดพลาดในการนา เอาวิสัยทัศน์ไปใช้

5.4 สนับสนุนให้มีการนำ เอานวัตกรรมไปใช้ในการนา วิสัยทัศน์ไปใช้ในการพัฒนาองค์การ

6. การประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบว่าวิสัยทัศน์นั้น สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในองค์การหรือไม่ มีส่วนใดเห็นว่าจะปรับเปลี่ยนเพื่อให้ชัดเจนขึ้น ถูกต้องมากขึ้น และหากสมาชิกพอใจก็สามารถกระทา ได้เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

สรุป

การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการจัดการที่มุ่งเน้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม การบริหารเชิงกลยุทธ์มีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินการตามกลยุทธ์ และการประเมินกลยุทธ์ โดยกลยุทธ์สำคัญที่ ต้องกำหนดขึ้นเพื่อบริหารกิจการให้บรรลุผลสำเร็จคือ กลยุทธ์การกำหนดทิศทางการบริหารและ กลยุทธ์การปฏิบัติงาน การจัดการเชิงกลยุทธ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเป็นอันดับแรก เสียก่อน จากนั้นจึงดำเนินการโดยนำกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ไปประยุกต์ให้เหมาะสม กับสถานการณ์จึงจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

“กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ในระดับสถานศึกษา” (2561) ค้นคืนวันที่ 15 พฤษภาคม 2561 จาก www.aya1.go.th/ manulplan/man04.doc

กิ่งพร ทองใบ. (2546). กลยุทธ์และนโยบายทางธุรกิจ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). การคิดเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

โกวิทย์ กังสนันท์. (2549). จริยธรรมของการบริหารภาครัฐแนวใหม่. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 4(2). พฤษภาคม-สิงหาคม, 15-18.

เชาว์ โรจนแสง. (2554). “การกำหนดกลยุทธ์ระดับหน้าที่” ในประมวลสาระชุดวิชาการจัดการตลาดและการจัดการเชิงกลยุทธ์. หน่วยที่ 11. หน้า 1-59. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เทื้อน ทองแก้ว (2561). การพัฒนาวิสัยทัศน์: หลักการและแนวปฏิบัติ. จาก http://www.arit.dusit.ac.th/km/wp-content/uploads/2010/11/vision-dev.pdf

ธนชัย ยมจินดา. (2554). “การกำหนดกลยุทธ์ระดับบริษัท” ในประมวลสาระชุดวิชาการจัดการตลาดและการจัดการเชิงกลยุทธ์. หน่วยที่ 9. หน้า 1-85. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ธร สุนทรายุทธ. (2554). ปรัชญาการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

บุญเกียรติ ชีวะตระกูลกิจ. (2548). การจัดการเชิงกลยุทธ์สำหรับ CEO. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุขุม แลบุตร.

ประยงค์ เนาวบุตร. (2556). “ผู้นำกับการบริหารงานวิชาการ หลักสูตรและการเรียนรู้” ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพสา หรับผู้นำทางการศึกษา. หน่วยที่ 11. หน้า 1-61. ปรับปรุงครั้งที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2554). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพ: กระทรวงศึกษาธิการ.

พงษ์ศักดิ์ สุขพิทักษ์ ทองใบ สุดชารี และ บุญชม ศรีสะอาด. (2555). กลยุทธ์การบริหารคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ใน Journal of Administration and Development, Mahasarakham University. 4(1) January - April 2012.